

ارزیابی تاب‌آوری اقتصادی-اجتماعی و انسجام اجتماعی شهری (مورد مطالعه: زنان شاغل فرهنگی شهر ملایر)

سبا شیرمحمدی^۱ حمید بورقانی فراهانی^{۲*} نرگس مولایی^۳
گروه علوم اجتماعی، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران
sa.shirmohammadi@iau.ac.ir
^{۲*} گروه علوم اجتماعی، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران
h_boorghani@iau.ac.ir (نویسنده مسئول)
^۳ گروه علوم اجتماعی، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران
molaeey@iau.ac.ir

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی زنان شاغل فرهنگی (معلمان) در آموزش و پرورش شهر ملایر در تقویت انسجام اجتماعی شهری، انجام شده است. رویکرد پژوهش کمی و روش آن توصیفی-تحلیلی بوده که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای ۳۰۲ نمونه به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند داده‌ها از طریق پرسشنامه ترکیبی استاندارد و محقق ساخته با طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای جمع‌آوری شد. یافته‌های کمی نشان داد تاب‌آوری اقتصادی (میانگین ۲.۷) بالاتر از تاب‌آوری اجتماعی (میانگین ۲.۵) است. نتایج آزمون فریدمن ($\chi^2=325.45$) برای تاب‌آوری اقتصادی، ($\chi^2=510.78$) و برای تاب‌آوری اجتماعی، $p < 0.001$ اهمیت استقلال مالی زنان شاغل فرهنگی را تأیید کرد، اما نارضایتی از درآمد و ضعف شبکه‌های حمایتی چالش‌های اصلی بودند. زنان با تحصیلات بالا و تجربه کاری متوسط از طریق مشارکت در شبکه‌های حرفه‌ای و مدنی (مانند انجمن‌های آموزشی و ...)، انسجام ارگانیکی و پیوندهای ضعیف اجتماعی را تقویت می‌کنند. با این حال، فشارهای اقتصادی و تغییرات اجتماعی- فرهنگی انسجام شهری را تهدید می‌کند. نتایج با نظریه‌های بکر، پاتنام و کاستلز همخوان است که بر تعادل بین استقلال مالی و پیوندهای اجتماعی تأکید دارند. این مطالعه نیاز به سیاست‌های حمایتی (افزایش حقوق، تقویت شبکه‌های اجتماعی) را برای ارتقای تاب‌آوری و انسجام اجتماعی شهری برجسته می‌کند و تحقیقات طولی را برای پایداری شهری پیشنهاد می‌دهد.

واژگان کلیدی: انسجام اجتماعی شهری، تاب‌آوری اقتصادی، تاب‌آوری اجتماعی، زنان شاغل فرهنگی، ملایر

مقدمه و بیان مسئله

تاب‌آوری اقتصادی - اجتماعی یکی از مفاهیم کلیدی در مطالعات توسعه منطقه ای است که به ظرفیت افراد و جوامع برای مواجهه با بحران‌ها، فشارهای اقتصادی و تغییرات اجتماعی اشاره دارد. جامعه‌ای که از سطح بالای تاب‌آوری برخوردار باشد، قادر است ضمن کاهش آسیب‌پذیری، منابع و سرمایه‌های انسانی خود را برای عبور از شرایط دشوار و بازسازی پس از بحران به کار گیرد. در کنار این مفهوم، انسجام اجتماعی شهری به‌عنوان عامل پیونددهنده اعضای جامعه محلی و تقویت‌کننده احساس اعتماد، تعلق و همبستگی، نقشی اساسی در کیفیت زندگی و پایداری اجتماعی شهرها ایفا می‌کند.

جامعه ایرانی در دهه‌های اخیر با چالش‌هایی نظیر تورم، رکود اقتصادی، کاهش قدرت خرید، تغییرات ساختاری خانواده و تحولات زیست شهری روبه‌رو بوده است. این شرایط به‌طور مستقیم و غیرمستقیم بر تاب‌آوری اقتصادی - اجتماعی اقشار مختلف اثر گذاشته و ضرورت مطالعه ظرفیت‌های مقابله و سازگاری را دوچندان کرده است. در این میان، زنان شاغل فرهنگی به دلیل ایفای نقش دوگانه در خانواده و نظام آموزشی، از یک سو با فشارهای معیشتی و اقتصادی و از سوی دیگر با انتظارات فرهنگی و اجتماعی مواجه‌اند. این گروه اجتماعی به‌واسطه جایگاه شغلی و منزلتی خود نه‌تنها در اداره خانواده نقش‌آفرین‌اند، بلکه به‌طور غیرمستقیم در بازتولید ارزش‌ها، هنجارها و انسجام اجتماعی نسل‌های آینده نیز سهم بسزایی دارند.

با توجه به چنین جایگاهی، بررسی وضعیت تاب‌آوری اقتصادی - اجتماعی زنان شاغل فرهنگی و ارتباط آن با انسجام اجتماعی شهری اهمیت می‌یابد. از یک سو، افزایش تاب‌آوری می‌تواند آنان را در برابر فشارهای اقتصادی توانمندتر ساخته و کیفیت زندگی شخصی و خانوادگی‌شان را ارتقا دهد. از سوی دیگر، این امر می‌تواند از طریق تقویت احساس تعلق، اعتماد اجتماعی و مشارکت در فعالیت‌های جمعی، به ارتقای سطح انسجام اجتماعی در بافت شهری منجر شود.

ازاین‌رو، مسئله پژوهش حاضر آن است که میزان تاب‌آوری اقتصادی - اجتماعی زنان شاغل فرهنگی و انسجام اجتماعی شهری در شهر ملایر چگونه است؟ پاسخ به این پرسش می‌تواند ضمن غنای ادبیات علمی، چشم‌اندازهای تازه‌ای برای سیاست‌گذاری‌های شهری، برنامه‌ریزی آموزشی و توانمندسازی زنان در شرایط اجتماعی - اقتصادی کنونی فراهم آورد.

مبانی نظری و مطالعات پیشین

واژه تاب‌آوری¹ ریشه در کلمه لاتین Resilio به‌معنای «بازگشت به حالت اولیه» دارد. این مفهوم از حدود سه دهه پیش، به‌تدریج در علوم اجتماعی، شهرسازی و مباحث تغییرات اجتماعی

¹ Resilience

نیز گسترش یافت (روشه، ۱۳۹۵: ۱۰۲). در فرهنگ لغت آکسفورد، تاب‌آوری هم به «توانایی ماده یا شیء برای بازگشت به حالت اولیه» و هم به «ظرفیت افراد برای بازیابی سریع در مواجهه با مشکلات» اشاره دارد. با توجه به شرایط پیش‌بینی‌ناپذیر جهان امروز، تاب‌آوری در سطح اجتماعی و اقتصادی به‌عنوان راهبردی برای مواجهه با بحران‌ها مطرح است. در پژوهش حاضر، به تاب‌آوری در دو نوع تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی پرداخته می‌شود. (گارمزی و ماستن، ۱۹۸۵).

تاب‌آوری اقتصادی:^۲ به توانایی اقتصاد در تحمل تکان‌ها و بازگشت به حالت مطلوب اشاره دارد. تاب‌آوری اقتصادی را در دو سطح ایستایی (حفظ عملکرد در برابر شوک) و پویایی (بازیابی سریع از طریق بازسازی) تعریف می‌کند. این مفهوم شامل جایگزینی نهاده‌ها (تاب‌آوری ذاتی) و ایجاد روش‌های جدید تولید (تاب‌آوری تطبیقی) است. بریگلیو (۲۰۱۴).

تاب‌آوری اجتماعی:^۳ به توانایی گروه‌ها برای مقابله جمعی با فشارهای خارجی ناشی از تغییرات اجتماعی، سیاسی و محیطی اشاره دارد. (آدجر، ۲۰۰۰) فقر، تبعیض، و بی‌ثباتی سیاسی را به عنوان عوامل استرس‌زا معرفی می‌کند که بر خانواده‌های شهری تأثیر منفی می‌گذارد. (سام‌آرام، ۱۳۹۶: ۱۶)

انسجام اجتماعی شهری:^۴ انسجام اجتماعی شهری و تاب‌آوری اقتصادی-اجتماعی به‌عنوان مفاهیم کلیدی در توسعه پایدار شهری، نقش مهمی در تقویت پیوندهای اجتماعی و مقابله با چالش‌های اقتصادی و اجتماعی ایفا می‌کنند و به پیوندها و روابط متقابل میان افراد، گروه‌ها و نهادهای اجتماعی در بافت شهری اشاره دارد که منجر به تقویت حس تعلق، اعتماد و مشارکت فعال در فعالیت‌های جمعی می‌شود (سیدان، ۱۳۹۷: ۶۷). ضرورت روند تصمیم‌گیری شهری یکی از عناصر اصلی توسعه همه مشارکت مردم در جنبه شهری بوده و افزایش مشارکت مردم در امور شهری می‌تواند در ایجاد تعادل سرمایه اجتماعی در جریان توسعه ایفا نماید. (شمس، ۱۳۹۶: ۱۱۸) این مفهوم شامل سه بعد اصلی است: اعتماد اجتماعی (اعتماد به افراد و نهادهای محلی)، ادغام شهری (مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی و مدنی شهر) و پیوندهای اجتماعی (شبکه‌های روابط اجتماعی که افراد را به یکدیگر و به جامعه متصل می‌کند). انسجام اجتماعی شهری به‌عنوان یک عامل کلیدی در پایداری محیط‌های شهری و بهبود کیفیت زندگی شناخته می‌شود (معیدفر ۱۳۹۴: ۳۷).

^۲ Economic Resilience

^۳ Social Resilience

^۴ Urban Social Cohesion

جدول ۱- خلاصه مطالعات پیشین

پژوهشگر(ان)	عنوان و هدف	روش	یافته‌ها و نتایج
نیازی و همکاران (۱۴۰۲)	فرا ترکیب تاب‌آوری معلمان؛ بررسی عوامل مؤثر بر تاب‌آوری معلمان	کیفی فراترکیب؛ ۱۲ مقاله تحلیل محتوا	۶ بعد (آموزشی، دینی، ادراکی- هویت اجتماعی، فردی، سلامتی) و ۲۴ مؤلفه؛ عوامل آموزشی، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی و...
چاره‌جو (۱۴۰۱)	بررسی ارتباط بین کیفیت‌های محیط مصنوع، سرزندگی و انسجام اجتماعی؛ تحلیل نقش ساختار کالبدی در انسجام محلات شهری	توصیفی- کتابخانه‌ای و پیمایش	رابطه مستقیم کیفیت محیط و سرزندگی با انسجام؛ تعاملات اجتماعی عامل؛ راهبردی بهبود کیفیت شهری
قاضوی و پادارلو (۱۴۰۱)	تاب‌آوری اقتصادی خانواده، مؤلفه‌ها و راهکارها؛ استخراج مؤلفه‌های تاب‌آوری اقتصادی خانواده	ارزیابی کارشناسان؛ تحلیل محتوا	۲۰ مؤلفه (باورها، سازگاری، انسجام و...)؛ خانواده تاب‌آور سازگار با مشکلات اقتصادی
رخشانی نسب و حسینی (۱۳۹۹)	ارزیابی و تحلیل تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در توسعه شهر زابل؛ نقش سرمایه اجتماعی در توسعه شهری	توصیفی-تحلیلی پیمایشی	تأثیر مثبت انسجام اعتماد بر توسعه؛ سرمایه اجتماعی و پایدار شهری
شمس و همکاران (۱۳۹۷)	مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در نواحی مختلف شهری (مطالعه موردی: شهر برازجان)	پیمایشی، پرسشنامه	میانگین سرمایه اجتماعی در ابعاد انسجام و آگاهی اجتماعی بین زنان و مردان تفاوت معناداری داشت.
هال و همکاران (۲۰۲۳)	بررسی نقش تاب‌آوری جامعه و سرمایه اجتماعی در سلامت روان در بحران‌ها؛ تحلیل رابطه تاب‌آوری و انسجام در شهر	تحلیل ۵۱ مقاله (تماتیک و متاآنالیز)؛	تاب‌آوری از طریق شبکه‌ها انسجام را تقویت می‌کند؛ نقش زنان شاغل در بحران؛ کاهش ۴۰٪ اثرات منفی
ساکتا (۲۰۲۳)	شهری‌سازی و انسجام اجتماعی: نظریه و شواهد از آفریقا؛ بررسی رابطه شهری‌سازی و انسجام	توصیفی-تحلیلی؛ داده‌های ثانویه؛	شهری‌سازی کنترل‌شده انسجام را تقویت می‌کند؛ مهاجرت بی‌ضابطه نابرابری ایجاد می‌کند
بریدج (۲۰۲۱)	تاب‌آوری جنسیتی، زنان و مشاغل آنها؛ بررسی تاب‌آوری زنان در محیط کاری	تحلیلی؛	موانع (تبعیض، دستمزد پایین) تاب‌آوری را کاهش می‌دهد؛
سوئنا و همکاران (۲۰۲۱)	نقش زنان در تاب‌آوری اقتصادی خانواده (مطالعه زن در سونگان)؛ توصیف نقش زنان در پایداری اقتصادی	توصیفی میدانی؛ تحلیل مصاحبه	زنان با چندوظیفگی رفاه را افزایش می‌دهند؛ همکاری جنسیتی برای تاب‌آوری اقتصادی ضروری است

منبع: یافته‌های تحقیق

مبانی نظری

نظریه اقتصاد خانواده و سرمایه انسانی (گری بکر و تئودور شولتز)
گری بکر (۱۹۸۱) در نظریه اقتصاد خانواده، خانواده را واحدی اقتصادی می‌داند که تصمیم‌گیری‌هایش بر اساس هزینه-فایده انجام می‌شود. او معتقد است ورود زنان به بازار کار، منابع مالی خانواده را افزایش داده و تاب‌آوری اقتصادی را در برابر بحران‌ها تقویت می‌کند، هرچند ممکن است تعارض‌های زمانی و عاطفی ایجاد کند. بکر و شولتز (۱۹۶۴، ۱۹۶۱) در نظریه سرمایه انسانی، آموزش و مهارت‌ها را سرمایه‌گذاری‌هایی تعریف می‌کنند که بازدهی اقتصادی دارند. گسترش اشتغال زنان در دوره معاصر در مشاغل خدماتی و در حوزه‌های آموزشی و مدیریتی رشد چشمگیری داشته است. (جعفری مهرآبادی، ۱۳۹۶: ۱۰۰) زنان شاغل با مهارت‌های بالا، از طریق بازتولید کارکردهای اجتماعی (مانند آموزش فرزندان)، تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی خانواده را تقویت می‌کنند. (اعزازی، ۱۴۰۱: ۱۲۰) در پژوهش حاضر، این نظریه نشان می‌دهند که زنان شاغل فرهنگی با افزایش سرمایه انسانی و درآمد، پیوندهای اجتماعی را در بافت شهری تقویت کرده و انسجام اجتماعی را از طریق مشارکت اقتصادی و حرفه‌ای ارتقا می‌دهند.

نظریه سرمایه اجتماعی (جیمز کلمن و رابرت پاتنام)
کلمن (۱۹۸۸) سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از اعتماد، هنجارها و شبکه‌های اجتماعی می‌داند که همکاری را تسهیل می‌کند. بازتولید کارکردهای اجتماعی خانواده (مانند حمایت عاطفی) اعتماد و انسجام را تقویت می‌کند، اما انتقال کارکردها به نهادهای خارجی ممکن است پیوندهای خانوادگی را تضعیف کند. پاتنام نیز بر سرمایه اجتماعی پل‌زنی (روابط حرفه‌ای) و پیوندی (خانوادگی) تأکید دارد. (پاتنام، ۲۰۰۰: ۱۲۵) در پژوهش حاضر، سرمایه اجتماعی زنان شاغل فرهنگی، از طریق شبکه‌های حرفه‌ای و مشارکت در فعالیت‌های فرهنگی، انسجام اجتماعی شهری را تقویت می‌کند، اما کاهش پیوندهای سنتی ممکن است چالش‌هایی ایجاد کند.

نظریه سیستم‌ها (نیکلاس لومان)
لومان (۱۹۸۴) خانواده را سیستمی خودسازمان‌ده می‌داند که از طریق تعاملات داخلی (مانند پیوندهای عاطفی) و خارجی (مانند نهادهای آموزشی) بازتولید می‌شود. بازتولید کارکردهای اجتماعی، خانواده را با محیط هماهنگ کرده و تاب‌آوری را افزایش می‌دهد، اما وابستگی به سیستم‌های خارجی ممکن است انسجام داخلی را کاهش دهد. (بوردیو، ۱۴۰۱: ۱۵۳) در پژوهش حاضر، زنان شاغل فرهنگی با ایفای نقش‌های چندگانه (خانگی و حرفه‌ای) و تعامل با نهادهای شهری، انسجام اجتماعی را از طریق شبکه‌های حرفه‌ای و مشارکت مدنی تقویت می‌کنند.

نظریه انسجام اجتماعی (امیل دورکیم)

دورکیم (۱۸۹۳) در نظریه انسجام اجتماعی، دو نوع انسجام را مطرح می‌کند: مکانیکی (بر اساس شباهت‌ها و ارزش‌های مشترک) و ارگانیک (بر اساس وابستگی متقابل نقش‌ها در جوامع مدرن). در جوامع شهری، انسجام ارگانیک از طریق نقش‌های حرفه‌ای و تخصصی تقویت می‌شود. (ریتزر، ۱۳۹۳: ۷۸) در پژوهش حاضر، زنان شاغل فرهنگی ملایر با مشارکت در فعالیت‌های حرفه‌ای و فرهنگی، انسجام ارگانیک را از طریق وابستگی‌های متقابل در بافت شهری تقویت می‌کنند، اما کاهش انسجام مکانیکی ممکن است پیوندهای سنتی را تضعیف کند.

نظریه شبکه‌های اجتماعی (مارک گرانووتر)

گرانووتر (۱۹۷۳) در نظریه «قدرت پیوندهای ضعیف» استدلال می‌کند که پیوندهای ضعیف (روابط غیرصمیمی مانند همکاران) در مقایسه با پیوندهای قوی (خانواده و دوستان نزدیک) نقش مهمی در دسترسی به منابع و اطلاعات در جوامع شهری دارند. این پیوندها انسجام اجتماعی را از طریق گسترش شبکه‌های اجتماعی تقویت می‌کنند. (آلین، ۱۳۸۶: ۱۱۴) در پژوهش حاضر، زنان شاغل فرهنگی ملایر با ایجاد پیوندهای ضعیف در محیط‌های کاری و فرهنگی، شبکه‌های اجتماعی شهری را گسترش داده و انسجام اجتماعی را از طریق دسترسی به منابع و مشارکت مدنی ارتقا می‌دهند.

نظریه‌های اقتصاد خانواده و سرمایه انسانی (بکر و شولتز) نشان می‌دهند که زنان شاغل فرهنگی با افزایش درآمد و مهارت‌ها، تاب‌آوری اقتصادی و انسجام اجتماعی شهری را تقویت می‌کنند. نظریه سرمایه اجتماعی (کلمن و پاتنام) بر نقش شبکه‌های حرفه‌ای و حمایت اجتماعی در انسجام تأکید دارد، در حالی که نظریه سیستم‌ها (لومان) تعاملات خانواده با نهادهای شهری را عامل تاب‌آوری و انسجام می‌داند. نظریه‌های انسجام اجتماعی (دورکیم) و شبکه‌های اجتماعی (گرانووتر) نیز نشان می‌دهند که زنان شاغل با ایفای نقش‌های حرفه‌ای و ایجاد پیوندهای ضعیف، انسجام ارگانیک و شبکه‌های اجتماعی شهری را ارتقا می‌دهند. پژوهش حاضر با تمرکز بر زنان شاغل فرهنگی ملایر، نقش این گروه در تقویت انسجام اجتماعی شهری از طریق تاب‌آوری اقتصادی-اجتماعی را بررسی می‌کند.

روش پژوهش

جامعه آماری این پژوهش شامل تمام زنان شاغل در آموزش و پرورش شهر ملایر است که در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ و بر طبق آخرین آمار رسمی اداره آموزش و پرورش ملایر، ۱۴۰۳ نفر گزارش شد. این جامعه شامل معلمان، معاونان، و مدیران زن در مقاطع مختلف تحصیلی

(ابتدایی، متوسطه اول، و متوسطه دوم) بود که به‌طور تمام‌وقت یا پاره‌وقت با توجه به میزان سابقه‌شان، مشغول به کار بودند. در پژوهش حاضر از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده شده است، جامعه آماری شامل ۱۴۰۳ زن در ۱۱۰ مدرسه شهر ملایر بود. این روش، با توجه به پراکندگی جغرافیایی و سازمانی، در سه مرحله اجرا شد:

۱. مرحله اول - خوشه‌بندی بر اساس محله‌ها: شهر ملایر با ۲۵ محله به‌عنوان واحد جغرافیایی اولیه در نظر گرفته شد. این محله‌ها به ۵ منطقه جغرافیایی (شمالی، مرکزی، جنوبی، شرقی، غربی) تقسیم شدند، و از هر منطقه به‌صورت تصادفی ۴-۵ محله (جمعاً ۲۵-۲۰ محله) انتخاب شد.

۲. مرحله دوم - انتخاب مدارس: از هر محله انتخاب‌شده، مدارس دخترانه به‌صورت تصادفی نمونه‌گیری شدند. با توجه به ۱۱۰ مدرسه (۵۰ ابتدایی، ۳۵ متوسطه اول، ۲۵ متوسطه دوم)، از هر منطقه حدود ۲۴-۲۰ مدارس (بر اساس نسبت هر مقطع) انتخاب شد. از هر منطقه ۴-۵ مدرسه (جمعاً حدود ۲۵-۲۰ مدرسه)

۳. انتخاب معلمان: از هر مدرسه، معلمان زن به‌صورت تصادفی نمونه‌گیری شدند. با فرض میانگین ۱۲.۸ معلم زن به ازای هر مدرسه (۱۴۰۳ زن تقسیم بر ۱۱۰ مدرسه)، حجم نمونه نهایی با فرمول کوکران برای جامعه ۱۴۰۳ نفر، با خطای ۵٪ و توان ۸۰٪، حدود ۳۰۲ نفر محاسبه شد. معیارهای ورود شامل شاغل بودن در آموزش و پرورش و تمایل به مشارکت بود. داده‌ها با پرسشنامه ۵۳ سؤالی جمع‌آوری و با نرم‌افزار SPSS۲۲ تحلیل شد. این رویکرد، با تکیه بر پراکندگی جغرافیایی و تناسب مقاطع، نمایندگی مناسبی از جامعه فراهم کرد.

با استفاده از فرمول کوکران برای جامعه محدود محاسبه شده است. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی زنان شاغل در آموزش و پرورش شهر ملایر در سال ۱۴۰۳ به تعداد ۱۴۰۳ نفر بوده است. برای تعیین حجم نمونه، از فرمول کوکران با سطح اطمینان ۹۵٪ محاسبه و سپس با فرمول تصحیح کوکران به حجم نهایی تنظیم گردید.

ابزار گردآوری اطلاعات

جهت سنجش میزان تاب‌آوری اجتماعی و اقتصادی زنان شاغل در آموزش و پرورش شهر ملایر از ابزار پرسش‌نامه ۵۳ سؤالی - با در نظر گرفتن ۴ پرسش از مهمترین اطلاعات زمینه‌ای پرسش‌شوندگان - استفاده شد. پرسشنامه استاندارد تاب‌آوری فردی کانر و دیویدسون^۵ (۲۰۰۳) - CD-

^۵ Conner-Davidson Resilience Scale

(RIS) به عنوان ابزار اصلی طراحی سوالات به کار گرفته شد. این پرسشنامه شامل ۲۵ سوال بود و به جز آن تعداد ۲۴ سوال دیگر بدان افزوده شد و در نهایت پرسش نامه پژوهش حاضر به صورت ترکیبی از سوالات استاندارد و محقق ساخته درآمد که در مجموع به ۴۹ سوال رسید. برای سنجش تاب آوری اقتصادی نیز از پرسش نامه بومی محقق ساخته دکتر پوراحسان^۶ و جلایی اسفندآبادی^۷ با محوریت تاب آوری اقتصادی-(EPRS) استفاده شد. برای سنجش تاب آوری اجتماعی نیز در کنار سوالات پرسشنامه کانر و دیویدسون، براساس داده های کیفی پژوهش، سولاتی طراحی و تنظیم و جهت امتیازدهی، مقیاس لیکرت پنج درجه ای به کار گرفته شد.

روایی ابزار گردآوری اطلاعات

برای سنجش روایی محتوا، شاخص روایی محتوا (CVR) محاسبه شد، که بر اساس فرمول لاوشه به صورت زیر است:

در این فرمول با توجه به پژوهش حاضر تعداد کل تعداد خبرگان (۷ نفر) است. برای ۷ نفر، مقدار بحرانی CVR برابر ۰.۷۹ است (لانسه، ۱۹۷۵). نتایج نشان داد که CVR برای تمامی گویه ها بالای ۰.۷۹ بود، که حاکی از روایی مطلوب ابزارهاست.

پایایی: در این رساله، از ابزار کمی پرسش نامه ۵۳ سوالی- با در نظر گرفتن ۴ پرسش از مهمترین اطلاعات زمینه ای پرسش شوندگان -۴۹ سوالی استفاده شد. پایایی آن با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ^۸ سنجیده شده است، که معیاری استاندارد برای ارزیابی یکپارچگی درونی گویه ها است. فرمول آلفای کرونباخ بر این اساس است:

این پرسشنامه شامل ۲۰ گویه برای تاب آوری اقتصادی و ۲۹ گویه برای تاب آوری اجتماعی بود که میان ۳۰۲ نفر از معلمان زن شاغل در ۱۱۰ مدرسه دخترانه توزیع شد. نتایج نشان داد که

آلفای کرونباخ برای بخش تاب آوری اقتصادی ۰.۸۷ و برای بخش تاب آوری اجتماعی مقدار ۰.۸۲ به دست آمد. بر اساس معیارهای استاندارد، مقادیر بالای ۰.۷ نشان دهنده پایایی قابل قبول و بالای ۰.۸ نشان دهنده پایایی عالی هستند. بنابراین، این مقادیر بیانگر ثبات بالای ابزار در اندازه گیری متغیرهای مورد نظر است.

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_v^2} \right]$$

^۶ استادیار گروه روانشناسی دانشگاه شهیدباهنر کرمان

^۷ استاد گروه اقتصاد و مدیریت دانشگاه شهید باهنر کرمان

^۸ Cronbach's Alpha

اهمیت بررسی میدان پژوهش؛ شهر ملایر

شهر ملایر، مرکز شهرستان ملایر در استان همدان، با مختصات $30^{\circ}48'49''$ شرقی و $38^{\circ}34'17''$ شمالی، در دشت ملایر واقع شده و دومین شهر بزرگ استان است. با جمعیت حدود ۱۷۰,۲۳۷ نفر (۱۳۹۵) و پیش‌بینی ۲۰۰,۰۰۰ نفر (۱۴۰۰)، ملایر مرکز مبادلات کشاورزی (انگور، خشکبار) و صنایع دستی (منبت‌کاری) است و با عناوین جهانی «پایتخت میلمان منبت» و «انگور» شناخته می‌شود (سالنامه آماری همدان، ۱۴۰۲). اقتصاد ملایر به کشاورزی، صنایع دستی و زیرساخت‌های صنعتی (شهرک‌های صنعتی، راه‌آهن غرب) وابسته است و جاذبه‌های تاریخی (یخچال میرفتاح، آتشکده نوشیجان) و طبیعی (پارک سیفیه، مجموعه جهان کوچک) پتانسیل گردشگری را تقویت می‌کنند (طرح تفصیلی ملایر، ۱۳۸۹). با این حال، نرخ بیکاری ۱۲ درصد (مرکز آمار، ۱۴۰۰) و فشارهای اقتصادی ناشی از تحریم‌ها، تاب‌آوری اقتصادی را چالش‌برانگیز کرده است.

جغرافیای شهری ملایر، با موقعیت در دشت حاصلخیز و نزدیکی به روستاها، روابط شهر-روستا را تقویت کرده و مبادلات اقتصادی-اجتماعی را تسهیل می‌کند، که به انسجام اجتماعی شهری

شکل ۱. موقعیت استان همدان، شهرستان و شهر ملایر
فأخذ: طرح تفصیلی شهر ملایر، ۱۳۸۹

جدول ۲. جمعیت و نرخ رشد شهر ملایر را در دهه‌های مختلف

سال	۱۳۳۵	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۹۵
جمعیت	۲۱۱۰۵	۲۸۴۴۴	۳۷۱۷۷	۱۰۳۶۶۰	۱۴۴۳۷۲	۱۵۶۲۸۹	۱۵۹۸۸۸
نرخ رشد	۲/۰۲	۵/۱۸	۸/۲	۲۳/۲	۰/۷۷	۰/۴۵	۱/۲۷

فأخذ: مرکز آمار ایران، سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن سال‌های ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۵

کمک می‌کند. فضاهای عمومی مانند پارک سیفیه، با ارتقای تعاملات اجتماعی و کیفیت زندگی، انسجام را تقویت می‌کنند اما نابرابری محلات و مهاجرت روستایی می‌تواند انسجام را تهدید کند (ابراهیمی، ۱۴۰۰: ۱۱۰). توسعه پایدار ملایر، با تأکید بر گردشگری و آموزش، انسجام ارگانیک را تقویت می‌کند. زنان شاغل در آموزش و پرورش شهر ملایر، به‌ویژه معلمان با جمعیت ۸۴,۷۵۰ نفر (۱۳۹۵)، نقش کلیدی

در تاب‌آوری و انسجام اجتماعی شهری دارند. این زنان، با درآمد متوسط ۱۵ میلیون ثبات مالی و انسجام خانوادگی را تقویت می‌کنند. تاب‌آوری اقتصادی آن‌ها، با مدیریت مالی، خانواده‌ها را در برابر شوک‌های اقتصادی مقاوم می‌سازد. از منظر اجتماعی، زنان شاغل فرهنگی با نقش‌های چندگانه (خانگی و حرفه‌ای) و گسترش شبکه‌های حرفه‌ای و مدنی، پیوندهای ضعیف و اعتماد

متقابل را تقویت کرده و در نتیجه، تاب‌آوری اقتصادی-اجتماعی زنان شاغل فرهنگی، با بهره‌گیری از پتانسیل‌های جغرافیایی (اقتصاد محلی، فضاهاى عمومی)، انسجام اجتماعى شهرى ملایر را به‌عنوان عاملی کلیدی برای پایداری در گذار سنتی-مدرن ارتقا می‌دهد.

یافته ها

به‌منظور بررسی سنجش میزان تاب‌آوری اجتماعى و اقتصادى زنان شاغل در آموزش و پرورش شهر ملایر و پاسخگویی به مسئله پژوهش حاضر، برای سنجش فراوانی و شدت مؤلفه‌ها و نیز تعمیم نتایج به سطح جمعیتی گسترده‌تر، تحلیل کمی با استفاده از روش پیمایش و با ابزار پرسشنامه با توجه به حجم جمعیت نمونه، بالغ بر ۳۰۲ نفر انجام شد که نتایج و گزارشات آن در دو بخش آمار توصیفی و استنباطی، در ادامه ارائه می‌گردد.

آمار توصیفی

در بخش آمار توصیفی، ابتدا ویژگی‌های جمعیت‌شناختی جمعیت نمونه پژوهش شامل سن، تحصیلات، سابقه کاری و تعداد فرزندان توصیف شد. سپس با استفاده از شاخص‌هایی همچون میانگین، انحراف معیار و فراوانی نسبی، نمرات گویه‌های پرسشنامه در دو مؤلفه تاب‌آوری اقتصادى و اجتماعى مورد بررسی قرار گرفت. همچنین میانگین کل هر مؤلفه برای مقایسه مقدماتی به‌صورت عددی و نموداری ارائه شد.

جدول شماره ۲- ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه (N = ۳۰۲)

متغیر	دسته	فراوانی	درصد	درصد تجمعی	متغیر	دسته	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
۱- سن (سال)					۲- سابقه کاری (سال)				
	۲۵-۳۰	۶۰	۱۹.۹	۱۹.۹		کمتر از ۵	۵۰	۱۶.۶	۱۶.۶
	۳۱-۴۰	۱۵۰	۴۹.۷	۶۹.۶		۵-۱۰	۱۰۰	۳۳.۱	۴۹.۷
	۴۱-۵۰	۸۰	۲۶.۵	۹۶.۱		۱۱-۲۰	۱۲۰	۳۹.۷	۸۹.۴
	۵۱ و بالاتر	۱۲	۴.۰	۱۰۰.۰		۲۱ و بالاتر	۳۲	۱۰.۶	۱۰۰.۰
۳- تحصیلات					۴- تعداد فرزندان				
	کارشناسی	۱۸۰	۵۹.۶	۵۹.۶		۰	۶۰	۱۹.۹	۱۹.۹
	کارشناسی ارشد	۱۰۰	۳۳.۱	۹۲.۷		۱	۹۰	۲۹.۸	۴۹.۷
	دکتری	۲۲	۷.۳	۱۰۰.۰		۲	۱۲۰	۳۹.۷	۸۹.۴
					۳ یا بیشتر				
					۳۲				
					۱۰.۶				
					۱۰۰.۰				

منبع: یافته‌های تحقیق

ب) آمار استنباطی: تحلیل عاملی اکتشافی (ابعاد بندی گویه ها)

با توجه به طراحی ابزار پژوهش و تعداد نسبتاً زیاد گویه‌ها در دو مؤلفه تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی، برای بررسی ساختار مفهومی و کشف ابعاد پنهان این مؤلفه، از تحلیل عاملی اکتشافی (EFA) با روش استخراج تحلیل مؤلفه‌های اصلی (PCA) و چرخش Varimax استفاده شد. همچنین از شاخص‌های KMO و آزمون کرویت بارتلت Bartlett's Test برای ارزیابی کفایت داده‌ها جهت انجام تحلیل عاملی استفاده شد. برای تصمیم‌گیری در خصوص قرار گرفتن گویه‌ها در هر عامل در دو متغیر تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی از شاخص بار عاملی استفاده شده است. تحلیل نهایی نشان داد که ساختار تاب‌آوری اقتصادی در این پژوهش از سه عامل مستقل و معنادار تشکیل شده است:

الف) تاب‌آوری اقتصادی (۵ تا ۲۳)

۱- امنیت مالی: شامل گویه‌هایی مرتبط با رضایت از شغل، میزان حقوق، احساس ثبات اقتصادی و استقلال مالی.

۲- مدیریت مالی: شامل گویه‌هایی مرتبط با برنامه‌ریزی مالی، حل مسائل مالی، بازگشت‌پذیری در بحران‌ها و همکاری زوجین.

۳- تأثیرات اقتصادی بر روابط: شامل گویه‌هایی که فشار اقتصادی و چالش‌های مالی را در ارتباط با روابط خانوادگی و اجتماعی بررسی می‌کنند.

جدول ۳- تعیین عوامل تاب‌آوری اقتصادی بر حسب گویه‌های پرسشنامه

عامل	گویه‌ها	مضمون
امنیت مالی و رضایت شغلی	q ^۵ , q ^۷ , q ^۸ , q ^{۱۴} , q ^{۱۵} , q ^{۱۸}	احساس ثبات شغلی، برنامه‌ریزی، رضایت مالی
مدیریت مالی و برنامه‌ریزی	q ^۹ , q ^{۱۰} , q ^{۱۲} , q ^{۱۶} , q ^{۱۷} , q ^{۱۹}	استقلال مالی، کنترل شرایط، انعطاف‌پذیری مالی
تأثیرات اقتصادی بر روابط	q ^۶ , q ^{۱۱} , q ^{۱۳} , q ^{۲۰} , q ^{۲۱} , q ^{۲۲} , q ^{۲۳}	تأثیرات اقتصادی بر روابط داخل و خارج از خانه

منبع: یافته‌های تحقیق

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		۰,۸۴
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	۶۲۰,۱۵
	df	۱۷۱
	Sig.	۰,۰۰۰

شاخص KMO برای تاب‌آوری اقتصادی برابر با ۰,۸۴ به دست آمد که نشان‌دهنده کفایت مطلوب نمونه برای تحلیل عاملی بود. همچنین آزمون کرویت بارتلت با مقدار $\chi^2 = ۶۲۰,۱۵$ و

سطح معناداری ۰.۰۰۰، معنادار گزارش شد که بیانگر وجود همبستگی مناسب میان گویه‌ها جهت تحلیل عاملی است

(ب) تاب آوری اجتماعی (q۲۴ تا q۵۳)

۱- حمایت اجتماعی: گویه‌هایی که نشان‌دهنده‌ی وجود حمایت از جانب خانواده، همکاران، جامعه و شبکه‌های اجتماعی هستند. این عامل به پشتیبانی روانی، اجتماعی و معنوی از فرد اشاره دارد.

۲- مشارکت اجتماعی: گویه‌هایی که نشان‌دهنده‌ی سطح تعامل فرد با اجتماع، خانواده و سازمان در سطح عملی و هیجانی هستند. این عامل نشان‌دهنده مشارکت مؤثر اجتماعی، خانوادگی و سازمانی در موقعیت‌های مختلف است.

۳- انعطاف‌پذیری اجتماعی: گویه‌هایی که به سطح سازگاری، انعطاف و همگرایی فرد در موقعیت‌های اجتماعی اشاره دارند. این عامل بازتاب‌دهنده توانایی روانی-اجتماعی برای تطبیق با تغییرات و ایفای نقش مؤثر در سطوح اجتماعی است.

۴- چالش‌های مدرن و فرهنگی: گویه‌هایی که شامل فشارهای مدرنیته، خستگی نقش‌ها، و برخورد با تغییرات فرهنگی است. این عامل به نگرانی‌ها و سازگاری فرد با چالش‌های فرهنگی-اجتماعی دنیای مدرن اشاره دارد.

جدول ۴- تعیین عوامل تاب آوری اجتماعی بر حسب گویه‌های پرسشنامه

عامل	گویه‌ها	مضمون
حمایت اجتماعی	q۳۱, q۳۲, q۳۳, q۳۹, q۴۷, q۴۸, q۵۰	احساس پشتیبانی از سوی خانواده، همکاران، جامعه
مشارکت اجتماعی	q۲۴, q۲۵, q۲۹, q۳۵, q۳۶, q۴۰, q۴۹	تعامل فعال در گروه‌های رسمی و غیررسمی اجتماعی
انعطاف‌پذیری اجتماعی	q۲۶, q۲۷, q۲۸, q۳۰, q۳۴, q۳۷, q۳۸, q۴۴	توانایی تطابق با تغییرات اجتماعی، خانوادگی، روانی
چالش‌های مدرن و فرهنگی	q۴۱, q۴۲, q۴۳, q۴۵, q۴۶, q۵۱, q۵۲, q۵۳	روابط فرازناشویی-آسیب فضای مجازی و...

منبع: یافته‌های تحقیق

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		۰,۸۶
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	۸۳۰,۴۰
	df	۴۳۵
	Sig.	۰,۰۰۰

شاخص KMO برای تاب آوری اجتماعی برابر با ۰,۸۶ به دست آمد که نشان دهنده کفایت مطلوب نمونه برای تحلیل عاملی بود. همچنین آزمون کرویت بارتلت معنادار ($p < ۰.۰۰۱$) بود و با مقدار $\chi^2 = ۳۲۵۰,۵۰$ و سطح

معناداری ۰,۰۰۰، معنادار گزارش شد که بیانگر وجود همبستگی مناسب میان گویه‌ها جهت تحلیل عاملی است.

آمار توصیفی گویه‌های پرسشنامه

گویه‌های پرسشنامه در دو مؤلفه تاب‌آوری اقتصادی (گویه‌های ۲۳-۵) و تاب‌آوری اجتماعی (گویه‌های ۵۳-۲۴) با طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای بررسی شدند. شاخص‌های میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی برای تحلیل توزیع داده‌ها محاسبه شد.

جدول ۵- شاخص‌های توصیفی تاب‌آوری اقتصادی

مؤلفه	میانگین	انحراف معیار	واریانس	حداقل	حداکثر	چولگی	کشیدگی
امنیت مالی و رضایت شغلی	۳.۰	۱.۰۶	۱.۱۲	۱	۵	۰.۰۵	-۰.۵۰
مدیریت مالی و برنامه‌ریزی	۲.۷	۱.۰۷	۱.۱۴	۱	۵	۰.۰۹	-۰.۴۷
تأثیرات اقتصادی بر روابط	۲.۴	۱.۰۶	۱.۱۲	۱	۵	۰.۱۲	-۰.۴۳

منبع: یافته‌های تحقیق

جدول ۶: شاخص‌های توصیفی تاب‌آوری اجتماعی

مؤلفه	میانگین	انحراف معیار	واریانس	حداقل	حداکثر	چولگی	کشیدگی
حمایت اجتماعی	۲.۶	۱.۰۶	۱.۱۲	۱	۵	۰.۱۲	-۰.۴۳
انعطاف‌پذیری و مقاومت	۲.۶	۱.۰۶	۱.۱۲	۱	۵	۰.۱۱	-۰.۴۴
تعادل نقشی و مشارکت اجتماعی	۲.۷	۱.۰۷	۱.۱۴	۱	۵	۰.۱۰	-۰.۴۶
چالش‌های مدرن و فرهنگی	۲.۲	۱.۰۳	۱.۰۶	۱	۵	۰.۱۵	-۰.۴۰

منبع: یافته‌های تحقیق

میانگین کل: تاب‌آوری اقتصادی (۲.۷)، تاب‌آوری اجتماعی (۲.۵). توزیع داده‌ها با چولگی نزدیک به صفر (۰.۱۲-۰.۰۹) و کشیدگی منفی (-۰.۴۲ تا -۰.۴۷) تقریباً نرمال است، مناسب برای تحلیل‌های استنباطی.

آزمون فریدمن

آزمون فریدمن برای بررسی تفاوت رتبه گویه‌ها در هر مؤلفه انجام شد. نتایج نشان داد: **تاب‌آوری اقتصادی** (۱۹ گویه، $\chi^2 = 325.45$ ، $df = 18$ ، $p > 0.001$): بالاترین رتبه به «اهمیت استقلال مالی زن» (۱۳.۰۰) و پایین‌ترین به «رضایت از حقوق» (۲.۰۰) تعلق دارد. این نشان‌دهنده اهمیت استقلال مالی و همکاری زوجین در تاب‌آوری اقتصادی و نارضایتی از درآمد است.

تاب‌آوری اجتماعی (۳۰ گویه، $\chi^2 = 510.78$ ، $df = 29$ ، $p > 0.001$): بالاترین رتبه به «پایبندی به اصول اجتماعی و آموزش به فرزندان» (۲۵.۰۰) و پایین‌ترین به «عضویت در گروه‌های اجتماعی» و «مقاومت در برابر تغییرات» (۱۱.۰۰) تعلق دارد. این نشان‌دهنده اهمیت ارزش‌های اخلاقی و هویتی و چالش در شبکه‌های حمایتی و سازگاری با تغییرات است.

جدول ۷: نتایج آزمون فریدمن

متغیر	تعداد گویه	χ^2	df	سطح معناداری
تاب‌آوری اقتصادی	۱۹	۳۲۵.۴۵	۱۸	۰.۰۰۰
تاب‌آوری اجتماعی	۳۰	۵۱۰.۷۸	۲۹	۰.۰۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های کمی پژوهش نشان‌دهنده تاب‌آوری اقتصادی متوسط (میانگین ۲.۷) و تاب‌آوری اجتماعی کمی پایین‌تر (میانگین ۲.۵) در میان ۳۰۲ زن شاغل فرهنگی (معلمان) ملایر است. نتایج آزمون فریدمن ($\chi^2 = 325.45$) برای تاب‌آوری اقتصادی، ($\chi^2 = 510.78$) و برای تاب‌آوری اجتماعی، $p < 0.001$ اهمیت استقلال مالی زنان شاغل فرهنگی را تأیید کرد، اما نارضایتی از درآمد و ضعف شبکه‌های تفاوت معنادار گویه‌ها را تأیید کرد. در بعد تاب‌آوری اقتصادی، «استقلال مالی زن» و «همکاری زوجین» اولویت داشتند، اما «رضایت از حقوق» ضعیف بود، که نشان‌دهنده نارضایتی گسترده از درآمد و نیاز به سیاست‌های حمایتی کلان برای بهبود امنیت

شغلی است. در بعد تاب آوری اجتماعی، «پایبندی به اصول اجتماعی و آموزش به فرزندان» بالاترین اولویت را داشت، اما «عضویت در گروه‌های اجتماعی» و «مقاومت در برابر تغییرات» ضعف نشان دادند، که بیانگر شکنندگی شبکه‌های حمایتی و چالش سازگاری با تغییرات فرهنگی است.

از منظر انسجام اجتماعی شهری، زنان شاغل در آموزش و پرورش شهر ملایر از طریق انتقال ارزش‌های اخلاقی و مشارکت در فعالیت‌های مدنی (مانند برنامه‌های فرهنگی و انجمن‌های آموزشی)، پیوندهای ضعیف را گسترش داده و انسجام ارگانیک را در بافت شهری تقویت می‌کنند. این نقش بازتولیدی فرهنگی، انسجام اجتماعی را از طریق اعتماد متقابل و تعاملات اجتماعی ارتقا می‌دهد، که با مطالعه شمس و همکاران (۱۳۹۷) و رخشانی‌نسب و حسینی (۱۳۹۹) درباره تأثیر سرمایه اجتماعی بر توسعه شهری همخوان است. با این حال، فشارهای اقتصادی و تغییرات اجتماعی-فرهنگی با کاهش حمایت‌های سنتی و رشد فردگرایی و تعاملات مجازی انسجام اجتماعی شهری را تهدید می‌کند. ضعف در گویه‌های تاب آوری اجتماعی (مانند مقاومت در برابر تغییرات) نشان‌دهنده دشواری زنان در تعادل نقش‌های شغلی و خانوادگی است، که می‌تواند تعاملات اجتماعی و انسجام خانوادگی را کاهش دهد. انسجام اجتماعی شهری زمانی تقویت می‌شود که شهروندان احساس تعلق، اعتماد و حمایت متقابل داشته باشند و در فعالیت‌های جمعی مشارکت کنند. نتایج این پژوهش نشان داد اگرچه زنان فرهنگی در انتقال ارزش‌ها و اصول اجتماعی نقش فعالی دارند (که خود بستر مهمی برای انسجام اجتماعی است)، اما ضعف در مشارکت گروهی و محدود بودن شبکه‌های اجتماعی، انسجام اجتماعی را در سطح شهری تهدید می‌کند. به بیان دیگر، زنان شاغل فرهنگی به‌عنوان عاملان فرهنگی و آموزشی، ظرفیت بالایی برای تقویت همبستگی اجتماعی در شهر دارند، اما شرایط اقتصادی و محدودیت‌های ساختاری باعث شده این ظرفیت به‌طور کامل بالفعل نشود.

تمایز این مطالعه در برجسته کردن نقش آموزشی زنان فرهنگی در بازاندیشی تغییرات به‌عنوان فرصت توانمندسازی است. با این حال، برای ارتقای انسجام اجتماعی شهری، سیاست‌گذاری در دو سطح ضروری است: (الف) **سطح اقتصادی**: بهبود معیشت و امنیت شغلی زنان از طریق افزایش حقوق و حمایت‌های سازمانی و اجتماعی؛ (ب) **سطح اجتماعی-شهری**: تقویت شبکه‌های حمایتی و فرصت‌های مشارکت جمعی (مانند کارگاه‌های آموزشی) برای کاهش تنش‌های روانی و افزایش اعتماد اجتماعی. محدودیت‌های مقطعی پژوهش و تأثیر نسل‌های جدید، ضرورت تحقیقات طولی را برای بهینه‌سازی پایداری شهری ایجاب می‌کند.

فهرست منابع

۱. ابراهیمی، مهدی و همکاران. (۱۴۰۰). تحلیلی بر وضعیت تحلیل پذیری برنامه‌ریزی کاربردی اراضی طرح جامع شهر ملایر. فصلنامه علمی پژوهشی بوم‌شناسی شهری ۱۳۲-۱۱۵
۲. اعزازی، شهلا. (۱۴۰۱). جامعه‌شناسی خانواده، با تأکید بر ساختار و کارکرد خانواده در دوران معاصر. تهران: انتشارات روشنگران و مطالعات زنان. چاپ نهم
۳. بوردیو، پی.یر. (۱۴۰۱). نظریه بازتولید اجتماعی، آموزش، جامعه و فرهنگ. ترجمه تهمتن برومند. تهران: انتشارات اندیشه احسان
۴. جعفری مهرآبادی، مریم و همکاران (۱۳۹۶). ویژگی‌های اجتماعی-اقتصادی زنان شغل بخش غیر رسمی (مورد مطالعه: منطقه ۲ شهر رشت). فصلنامه آمایش محیط. سال دهم، شماره سی و هفتم، صص ۹۹-۱۲۲
۵. چاره جو، فرزین (۱۴۰۱).- تأثیر کیفیت‌های محیط مصنوع بر سرزندگی و انسجام اجتماعی (نمونه موردی: محلات شهر سنندج). فصلنامه مطالعات ساختار و کارکرد شهری. دوره ۱۰- شماره ۳۴. صص ۱۵۵-۱۷۸
۶. ریتزر، جورج. داگلاس جی. گودمن. (۱۳۹۳). نظریه جامعه‌شناسی مدرن. ترجمه خلیل میرزایی. تهران: انتشارات جامعه‌شناسان. چاپ دوم
۷. روشه، گی. (۱۳۹۵). تغییرات اجتماعی. ترجمه منصور وثوقی. تهران: نشر نی چاپ بیست و ششم
۸. رخشانی نسب، حمید و همکاران. (۱۴۰۰). ارزیابی و تحلیل تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در توسعه شهری ((مطالعه موردی: شهر زابل)). مجله مهندسی جغرافیایی سرزمین. دوره پنجم شماره ۱ (پیاپی ۹)
۹. سیدان، فریبا. (۱۳۹۷). زنان و کیفیت زندگی (با نگاهی بر کیفیت زندگی زنان شهری). تهران: انتشارات تیسرا، چاپ اول
۱۰. سام آرام، عزت‌ا... و همکاران (۱۳۹۶). تبیین و بررسی مفهوم تاب‌آوری اجتماعی و ارزیابی تحلیلی شاخص‌های اندازه‌گیری آن. فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال هشتم، شماره ۳۲. صص ۲۸-۲
۱۱. سو، آلوین. (۱۳۸۶). تغییر اجتماعی و توسعه مرووری بر نظریات نوسازی وابستگی و نظام جهانی. ترجمه محمود حبیبی مظاهری. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی. چاپ اول
۱۲. شمس، مجید و همکاران. (۱۳۹۷). مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در نواحی مختلف شهری (مطالعه موردی: برازجان). فصلنامه آمایش محیط. سال یازدهم، شماره چهل و دوم. صص ۱۱۳-۱۱۷

۱۳. غفاری، غلامرضا و همکاران. (۱۳۹۰). کیفیت زندگی، شاخص توسعه اجتماعی. تهران: انتشارات شیرازه. چاپ دوم

۱۴. قاضوی، محمدجواد و همکاران. (۱۴۰۱). تاب آوری اقتصادی خانواده ها، مؤلفه ها و راهکارها. مجله علمی - تخصصی اسلام پژوهان. سال نهم، شماره بیست و چهارم.

۱۵. معیدفر، سعید و همکاران. (۱۳۹۴). زنان و زندگی شهری. تهران: انتشارات مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران

۱۶. نیازی، محسن و همکاران. (۱۴۰۲). طراحی مدل فراترکیب تاب آوری معلمان. فصلنامه آموزش و پرورش متعالی. دوره سوم، شماره سوم، صص ۱۳-۲۷

۱۷. Adger WN. Social and ecological resilience: Are they related? *Prog Hum Geogr.* ۲۰۰۰; ۲۴(۳): ۳۴۷-۶۴.
۱۸. Becker GS. A treatise on the family (Enlarged ed.). Cambridge, MA: Harvard University Press; ۲۰۰۰.
۱۹. Bridges D, Bamberry L, Jenkins S, Krivokapic-Skoko B. Resilience for gender inclusion: Developing a model for women in male-dominated occupations. *Gend Work Organ.* ۲۰۲۳; ۳۰(۱): ۱-۲۲.
۲۰. Briguglio L, Cordina G, Farrugia N, Vella S. Conceptualising and measuring economic resilience. In: Briguglio L, Stern RM, Gupta SB, editors. *Economic vulnerability and resilience in small-island developing states.* London: Commonwealth Secretariat; ۲۰۱۴. p. ۲۶۵-۸
۲۱. Garmez N. Resilience and vulnerability to adverse developmental outcomes associated with poverty. *Am Behav Sci.* ۲۰۰۱; ۳۴(۴): ۴۱۶-۳۰.
۲۲. Hall CE, Wehling H, Stansfield J, South J, Brooks SK, Greenberg N, et al. Examining the role of community resilience and social capital on mental health in public health emergency and disaster response: A scoping review. *BMC Public Health.* ۲۰۲۳; ۲۳(۱): ۲۴۸۲.
۲۳. Nussbaum MC. Women and human development: The capabilities approach. Cambridge: Cambridge University Press; ۲۰۰۰.
۲۴. Putnam RD. Bowling alone: The collapse and revival of American community. New York: Simon & Schuster; ۲۰۰۰.
۲۵. Sakketa TG. Urbanisation and social cohesion: Theory and empirical evidence from Africa. *IDOS Discuss Pap.* ۲۰۲۳; ۱۶: ۱-۳۴.
۲۶. Suwena KR, Irwansyah MR, Suwendra IW. Women's role in family economic resilience: Study on female farmers in Songan Village. *Adv Econ Bus Manag Res.* ۲۰۲۱; ۱۹۷: ۱۳۵-۴۰.
۲۷. Econ Bus Manag Res. ۲۰۲۱; ۱۹۷: ۱۳۵-۴۰.

Evaluation Economic-Social Resilience and Urban Social Cohesion: A Case Study of Female Cultural Workers in Malayer

Saba Shirmohammadi¹, Hamid Borouqani Farahani^{2*} Narges Molaei³

¹ Department of Social Sciences, Ar.C., Islamic Azad University, Arak, Iran
sa.shirmohammadi@iau.ac.ir

^{2*} Department of Social Sciences, Ar.C., Islamic Azad University, Arak, Iran
h_boorghani@iau.ac.ir (Corresponding Author)

³ Department of Social Sciences, Ar.C., Islamic Azad University, Arak, Iran
molaei³@iau.ac.ir

Abstract

The present study was conducted with the aim of examining the role of economic and social resilience of employed women teachers in the Department of Education of Malayer in strengthening urban social cohesion. The research adopted a **quantitative approach** and a **descriptive-analytical method**. Using multi-stage cluster sampling, a sample of 302 participants was selected. Data were collected through a combined standardized and researcher-made questionnaire with a five-point Likert scale. The quantitative findings indicated that economic resilience ($M = 2.7$) was higher than social resilience ($M = 2.5$). The results of the Friedman test ($\chi^2 = 320.40$ for economic resilience; $\chi^2 = 510.78$ for social resilience, $p < 0.001$) confirmed the importance of women's financial independence, while dissatisfaction with income and weak support networks were identified as the main challenges. Women with higher education and moderate work experience contributed to reinforcing organic solidarity and weak social ties through participation in professional and civic networks (e.g., educational associations and local cultural activities). Nevertheless, economic pressures and socio-cultural changes were found to threaten urban cohesion. The findings are consistent with the theories of Becker, Putnam, and Castells, which emphasize the balance between financial independence and social bonds. This study highlights the need for supportive policies (e.g., increasing salaries, strengthening social networks) to enhance resilience and urban social cohesion, and suggests longitudinal research for sustainable urban development.

Keywords: Urban social cohesion, Economic resilience, Social resilience, Employed women teachers